

hez való viszonyáról kiderített. Körülbelül ugyanezt a tárgykört foglalta össze egy német nyelven, a híres lipcsei *Sammlung Göschens*ben *Finnischugrische Sprachwissenschaft* címmel megjelent kisebb munkájában. Azért írta ezt németül, mert nem magyaroknak s a magyarul is tudó finn nyelvészeknek írta, hanem az indogermanisztikával, turkológiával, vagy másfajta nyelvészeti tanulmányokkal foglalkozó külföldi nyelvtudósoknak, hogy lehetővé tegye számukra a finnugor nyelvészet terén való tájékozódást, ami az ő speciális tanulmányaikra nézve sem fölösleges. Ez a kis könyvecske, amely rövid idő alatt már két kiadást ért, az egész világ nyelvtudósai előtt ismertté tette Szinnyi nevét, és — aminek ő bizonyára még jobban örvend — a mi 150 esztendőös összehasonlító nyelvészeti kutatásaink eredményeit.

És még legalább egy könyvet bizton várunk Szinnyeitől. Tudjuk ugyanis, hogy már évek óta dolgozik egy *Magyar Alaktanon*, amelyben összefoglalni szándékozik mindazt, amit saját és mások részletkutatásai alapján ma a magyar képzők és ragok eredetéről és történetéről tudunk. Türelmetlenül várjuk ezt a munkát, mert e kérdéskomplexumnak eddig egyetlen feldolgozása (Simonyi Tüzetes *Magyar Nyelvtanában*) ma már teljesen elavult, és a legjobb reményekkel várjuk, mert ennek a nyelvtudomány mai színvonalán való kidolgozására valamennyiünk közül kétségtelenül ő a leghivatottabb. És biztosan reméljük azt, is hogy magas kora nem fogja ebben megakadályozni, mert hála Istennek, 70 éves kora ellenére is testileg és lelkileg annyira friss, hogy öröm őt látnunk, s még nagyobb öröm őt hallanunk vagy munkáit olvasnunk.

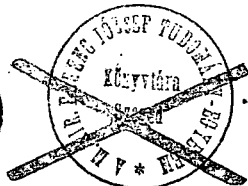
(Szeged.)

Horger Antal.

SÁRON RÓZSÁJA.

Itt él közöttünk, de tegnap még nem volt itt: hirtelen bukkant fel az utcán. Még nem tud magyarul, de egy év múlva már csodálatosan beszél a nyelvünkön; tegnap, mikor Galiciából megjött, még rongyos volt és folkhagymaszagú, de egy, két, három, öt, tíz év múlva már elegáns úr, ki saját autóján jár, ha ugyan nem vándorol tovább Bécsbe, Párisba és New-Yorkba, ahol levegőből szerzett vagyonát megsokszorozza... Ez a zsidó csoda, amin sokan bosszankodnak nálunk, de amit kevesen igyekeznek komolyan tanulmányozni és megérteni.

És ezért kellett francia írónak jönni Magyarországra (én is egynek veszem a két Tharaud-testvért, ahogy ők szeretnek a külvilág előtt mutatkozni), hogy francia írót jellemző éles, hideg szemmel észrevegye ezt az egész világot illető csodát és hogy valóságos epikai ciklussá írja át riportszerű jegyzeteit. Csakhogy ebben az eposzban nem a görög hősök nyugalmas fensége terjed: a csoda éppen az, hogy a zsidó eposzban a piszokból nő ki a teremtmény önbizalom s ez az ellentét, a gettó mocsokja és nyomorúsága és a holnapba, az Istenbe, a csodába vetett vakmerő bizalom rejt magában azt az iróniát, ami Tharaudék zsidó könyveinek állandó hangneme. Antiszemita-e Tharaud, vagy barátja a választott népnek? Az *A l'Ombre de la Croix* idején a zsidók filozofitának tartották, mások ellenkezőleg... A *Quand Israel est Roi*-t zsidóellenes pamfletnek vélték és a *La Rose de Saron* megjelenése után valóságos koncertben írták a lapok, hogy a tékozló fiú, ime újra

megtért... Ők maguk pedig nyilatkoztak, hogy sosem voltak antiszemiták. Vájjon honnan ez az ingadozó megítélés? A dolgokból fakadó ironia magyarázza: Tharaud túlságosan művész ahhoz, hogy elejtse azt a nagyszerű kontraszthatást, ami a gettó rajza és a zsidó nagyratörés közt megvan. Politikus szemmel nézve pedig ez az ironia mindig kétélű, ha akarom vemhes... Az író szempontjai különböznek a napi politika érdekeitől.

Elég az hozzá, hogy Tharaudnak újabb nagy könyvsikere van, mert a *Sáron rózsája* már valahol az 50-ik kiadásnál tart, mint korábbi testvérei. Ezúttal a francia író eljutott a zsidó evolúció legérdekesebb pontjához: hogyan lesz az elmaradt, középkori észjárású ortodox gettózsidóból szkeptikus modern világi, ez a könyv tárgya és a Sáron rózsája nem valami gyönyörű keleti szépség, mint azt a be nem avatott hinné, — hol ér rá a gettóember a szépséggel törődni! — hanem egy modernista zsidó újság, amelyet a kis Jakob Lipschütz egy új-ócska káftán zsebében talál és amely végleg elszakítja elméjét a gettó vallásos lelkétől. Aki nem látja be, hogy Tharaud egy hatalmas problémára bukkan itt, az megérdemli, hogy vak maradjon. Van-e izgatóbb látvány, mint az emberiség kovásának nevezett elme erjedése? Jakob Lipschütz, mióta a magyar Felvidék valamely kis kocsmájában meglátta a napvilágot, a gettó csodálatos, szűkkörű rutinjában nevelkedett, mely skolasztikusabb a leghirhettebb középkori pedantériánál, de amely csak tárgyában szűk látókörű. A valóságban egy hatalmas éjjel-nappal tartó szellemi torna, mely oly rugalmassá teszi az elmét, hogy új környezetben, új viszonyok között a leghatalmasabb fegyver lesz a *struggle for life* gyilkos versenyében.

Jakob Lipschütz a surányi és homonnai jesivában (afféle talmudista iskola) élte ki elméjét a legfurcsább tárgyakon, úgy, hogy mikor először életében véletlenül szóba elegyedik egy Péterfi nevű tanárral és az Goethe Erkönygiét próbálta neki magyarázni, így szakítja félbe a patetikus olvasmányt: „Pardon, a szerző azt kérdezi, ki lovagol oly későn az éjben és szélben. Ha tudja, miért kérdi? Ha nem tudja, meg tudom én azt neki mondani?” De lassan felfedezi az új világot és ott hagyja a jesivát, honnan különben is szörnyű bűne miatt, — német grammatikát tanul társaival titokban, — távoznia kell. Egy modern zsidó családhoz kerül nevelőnek, ahol a magyar társadalommal ismerkedik meg, míg végre a tiszta-eszlári pör ráébreszti teljes zsidó öntudatára. Párisba vágyódik, ahová meg is érkezik egy garas nélkül, de mikor az éhségtől már-már összedől, a Notre-Dame mellett jiddisch kocsmára bukkan, ahol felsegitik és felszerelik utcai árusnak. Ezzel végződik Jakob Lipschütz karrierje, de mindenki érezheti, hogy csak ebben a könyvben. Mert az utolsó kötet még hátra van; a kucséber Lipschützből még milliomos lesz, de csak New-Yorkban, Ezzel a new-yorki győzelemmel zárul majd a nagy ciklus, mondotta Tharaud e jegyzet írójának, mert New-York az igazi Jeruzsálem, melyről a kárpáti gettóban álmodnak, nem pedig a palesztinai, ahol a *L'an prochain à Jérusalem!* ... riportjai szerint csak csalódás érte az örök bolyongót. Nagy érdeklődéssel várjuk a nagy stílusművészek utolsó zsidó tárgyú kötetét. Ezzel ugyan már elhagyják a magyar földet, mely immár három kötetüknek adott levegőt, színt és életet.

A magyar íróknak pedig kitünő tanulság a Tharaudék esete. El lehet ugyanis töprengeni azon, hogy miért nem magyar író írta meg ezeket a kétségtelenül magyar témákat? És miért hagyták például a lengyel Raymontnak, hogy a parasztság nagy eposzát megírja és a Nobel-díj révén világhírűvé tegye a len-

gyel földet, holott a magyar paraszt, a magyar föld is van olyan érdekes, mint a lengyel? De persze a modern magyar regény-paraszt még mindig Zola-recept szerinti erotomániákus állapot és ami a Tharaudék dolgát illeti, talán kissé restek vagyunk a rendszeres munkára, tünnyak a megfigyelésre?

(Budapest.)

Eckhardt Sándor.

A MAGYAR MŰVELŐDÉS ESZMÉNYEI.

Vannak tudományos alkotások, amik előtt a más esetekben talán szükséges és jogosult aprólékoskodó bírálóat leteszi a tollat s önkéntelen hódolattal megtorpan. A rátermettségnek, elmélyedésnek, akaraterőnek olyan imponáló művei szoktak ezek lenni, amilyeneket még a gazdag kulturális termésű nagy nyugati nemzetek tudományos könyvözönében is csak ünnepnapokon találunk, nálunk pedig, kis nemzetnél, szerencse, ha egy-egy évtized néhány ilyen alkotással valóban megajándékoz bennünket. Kornis Gyulának nemrégiben megjelent két monumentális kötete — *a magyar művelődés eszményeiről* — abban a sorsdöntő korszakban, amit történelmünkben 1777 és 1848 ölel át, ilyen jellegű alapvető munka. Okulást és gyönyörűséget találhat e műben mindenki, akit általában a magyar múlt érdekel, de főleg annak kell az itt felhalmozott problémák tömegét okvetlenül átdolgoznia, aki a magyar múltat elsősorban azért tanulmányozza, hogy annak segítségével jelenünket felfogja s kulturpolitikánk jövő útjait megtalálja. A munka frissességét, sok tekintetben alkalmosságát éppen az biztosítja, hogy keletkezésének causa movens-e nem *csak* a személytelen történelmi érdeklődés. Ismeretes Kornis hatalmas tevékenysége a Közoktatási Tanácsban: nyílt titok, hogy az utóbbi évek tanügyi reformjaiban az ő gondolatainak nagy és fontos szerep jutott. Mély filozófia van abban, hogy a jelenért és jövőért dolgozó tanügyi reformátor, az absztrakt eszméket vizsgáló filozófus tudományos érdeklődésével a múlthoz kanyarodik vissza s „a konkrét történelmi tények hullámaiba veti magát“, mert érzi, hogy jövőt formálni csak annak van joga, aki a nemzet sajátos erőinek régebbi megnyilvánulásait önmaga számára rekonstruálta s termést a magyar földön csak az arathat, aki annak titkos erőit a történelem foyamán való megnyilvánulásaiban előzőleg kifürkészte. Nem üres szó tehát, hanem szinte vallomás-számba megy, midőn Kornis munkája előszavában a múlt-jelen-jövő titokzatos összefonódottságára utal: „A jövő számára szerkesztett eszmények... egyelőre csak üres keretek, halvány elvont skémák: igazi átértelt tartalmat csak a múltnak, a nemzet idevágó küzdelmeinek s történelmi fejlődésének ismerete tud kölcsönözni nekik. Azokat az irányelveket, amelyek értelmében kell a jövőben formálnunk a magyar művelődés intézményeit, csak úgy tudjuk alaposan megszerkeszteni s életképesen megvalósítható tartalommal kitölteni, ha pontosan tudjuk, hogy a nemzet e téren eddig milyen utat járt be. Ha valahol, akkor a kulturpolitikában csakis a múlt intézményeinek s a jelen szükségleteinek kellő konvergenciájából születhetik meg a termékeny jövő.“ S az sem véletlen, hogy a német filozófusok közül is éppen az iskolai reformtörékvésekkel sokat foglalkozó Paulsen Frigyes, kinek szellemi arculata különben is sok rokon vonást mutat Korniséval, ugyancsak foglalkozott pedagógia-történelmi feladatok megoldásával is (*Geschichte des gelehrten Unterrichts, Das deutsche Bildungswesen in seiner geschichtlichen Entwicklung*).